

XITOIY TILI GIDROENERGETIKA TERMINLARINING TARJIMADA BERILISHI

Karimova X.A

ToshDJTU xitoy tili va nazariyasi kafedrası o‘qituvchisi

Ushbu maqolada muqobil energiya sohalaridan biri gidroenergetika terminlarining tarjimada berilishini ko‘rib chiqamiz. Ma‘lumki, muqobil energiya manbalaridan keng foydalanish har bir mamlakatning ustuvor maqsadlari hamda energetika havfsizligi vazifalariga muvofiq keladi va energetika sohasining jadal rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: terminlar, terminlar tarjimasi, muqobil energiya terminlari, suv energetikasi terminlari.

CHINESE HYDROENERGY TERMS IN TRANSLATION

In this article, we will consider the translation of hydropower, one of the fields of alternative energy. It is known that the widespread use of alternative energy sources is in accordance with the priority goals and tasks of energy security of each country and is one of the rapidly developing areas of the energy sector.

Key words: terms, translation of terms, alternative energy terms, hydropower terms.

Gidroenergetika yoki suv elektr energiyasi – bu suv energiyasidan (suv energiyasidan) ishlab chiqariladigan elektr energiyasi. Gidroenergetika dunyo elektr energiyasining oltidan bir qismini, ya‘ni 2020-yilda deyarli 4500 TVt /soatni ta‘minlaydi, bu boshqa barcha qayta tiklanadigan manbalarni va atom energiyasidan ham jamlagandan ham ko‘proqdir.

Gidroenergetika talab bo'yicha katta hajmdagi kam uglerodli elektr energiyasini ta'minlay oladi, bu esa uni xavfsiz va toza elektr ta'minoti tizimlarini yaratish uchun asosiy elementga aylantiradi. To'g'on va suv omboriga ega bo'lgan GES moslashuvchan manba hisoblanadi, chunki elektr energiyasiga bo'lgan talabning o'zgarishiga javoban ishlab chiqarilgan elektr energiyasini soniya yoki daqiqada oshirish yoki kamaytirish mumkin. Gidroelektrik majmua qurilgach, u to'g'ridan-to'g'ri chiqindi hosil qilmaydi va deyarli har doim qazib olinadigan yoqilg'ida ishlaydigan energiya stansiyalariga qaraganda ancha kam issiqxona gazlarini chiqaradi. Biroq, o'rmonli hududlarda qurilganida o'rmonning bir qismi suv ostida qolgan pasttekislikdagi tropik, katta miqdorda issiqxona gazlari chiqarilishi mumkin.

Gidroelektr majmuasining qurilishi atrof-muhitga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin, asosan haydaladigan erlarni yo'qotish va aholining ko'chishi. Shuningdek, ular daryoning tabiiy ekologiyasini buzadi, yashash joylari va ekotizimlarga, loyqalanish va eroziya naqshlariga ta'sir qiladi. To'g'onlar toshqin xavfini kamaytirishi mumkin bo'lsa-da, to'g'onlar buzilishi halokatli bo'lishi mumkin.

Gidroenergetika elektr energiyasining moslashuvchan manbai hisoblanadi, chunki stansiyalar o'zgaruvchan energiya talablariga quvvatni moslashish uchun juda tez yuqoriga va pastga tushishi mumkin. Gidroturbinalarning ishga tushirish vaqti bir necha daqiqaga teng. Batareya quvvati tezroq bo'lsa-da, uning quvvati suvniki bilan solishtirganda juda kichik. Ko'pgina gidroagregatlarni sovuq ishga tushirishdan to'liq yuklashga keltirish uchun 10 daqiqadan kamroq vaqt ketadi; Bu yadroviy va deyarli barcha qazilma yoqilg'i energiyasidan tezroq. Ortiqcha energiya ishlab chiqarish mavjud bo'lganda, energiya ishlab chiqarish ham tez kamayishi mumkin.

Gidroelektrik quvvatlar reytingi haqiqiy yillik energiya ishlab chiqarish yoki o'rnatilgan quvvat quvvati reytingi bo'yicha 2015-yilda gidroenergetika dunyodagi jami elektr energiyasining 16,6 foizini va qayta tiklanadigan elektr energiyasining 70 foizini ishlab chiqardi. Gidroenergetika 150 ta davlatda ishlab chiqariladi. 2010-yilda Osiyo-Tinch okeani 32 foizini ishlab chiqargan. Xitoy eng yirik gidroenergetika

ishlab chiqaruvchisi bo‘lib, 2010-yilda 721 teravatt-soat ishlab chiqarishga ega, bu mahalliy elektr energiyasining qariyb 17 foizini tashkil qiladi.

Quyida bir nechta gidroenergetika terminlarining tarjimasini ko‘rib chiqamiz:

水文观测 Shuǐwén guāncè – gidrologik observatoriya

降水强度 Jiàngshuǐ qiángdù - yog'ingarchilik intensivligi. Bir davr ichida yog'ingarchilik chuqurligi.

最大可降水量 Zuìdà kě jiàngshuǐ liàng - maksimal yog'ingarchilik miqdori. Hozirgi iqlim sharoitida ma'lum bir vaqt ichida ma'lum bir havzada sodir bo'lishi mumkin bo'lgan maksimal yog'ingarchilik.

蒸发量 Zhēngfā liàng- Bug'lanish miqdori. Ma'lum vaqt ichida suyuq suv va qattiq suv issiqlik o'tkazish orqali suv bug'iga aylanadi va atmosferaga tarqaladi. Bug'lanadigan suv qatlamining chuqurligi odatda qo'llaniladi.

下渗强度 Xià shèn qiángdù- Penetratsiya kuchi. Yog'ingarchilikning sirt orqali tuproqqa yoki uning ostiga kirish tezligi.

水文资料整编 Shuǐwén zīliào zhěngbiān- Gidrologik ma'lumotlarni yig'ish

等雨量线图 Děng yǔliàng xiàn tú - isopid diagrammasi. Yog'ingarchilikning izopid chuqurlik nuqtalarini bog'laydigan chiziqlar bilan taqsimlanishini ko'rsatadigan diagramma.

等径流深图 Děng jìngliú shēn tú- Doimiy oqim chuqurligi xaritasi. Oqimning chuqurligi teng bo'lgan nuqtalarni bog'laydigan chiziqlar yordamida oqim chuqurligini taqsimlashni ko'rsatadigan diagramma.

水文过程线 Shuǐwén guòchéng xiàn – gidrograf. Vaqt o'tishi bilan suv sathi, oqimi, cho'kindi tarkibi va boshqa gidrologik elementlarning o'zgarishini ko'rsatadigan munosabatlar egri chizig'i.

水位流量关系曲线 Shuǐwèi liúliàng guānxì qūxiàn- suv sathining oqimi munosabati egri chizig'i. Daryoning ma'lum bir qismidagi oqim tezligi va bir vaqtning o'zida suv sathi o'rtasidagi munosabatni ifodalovchi egri chiziq, uni aloqalar jadvaliga raqamlashtirish mumkin.

暴雨径流关系曲线 Bào yǔ jìng liú guān xì qū xiàn- Yomg'ir oqimining nisbati egri chizig'i.

Tabiiy daryolarda suv yuqoridan quyi oqimga cho'kindi bilan aralashib oqadi va ko'pincha daryo o'zanini va qirg'oq yonbag'irlarini yuvadi, bu esa suvda ma'lum miqdorda energiya yashiringanligini ko'rsatadi. Tabiiy sharoitda bu potentsial energiya cho'kindilarni tozalash, itarish va ishqalanish qarshiligini engish uchun sarflanadi. Agar biz ba'zi binolar qursak va suv turbinasi orqali barqaror suv oqimini ta'minlash uchun zarur jihozlarni o'rnatib, suv turbinasi shamol tegirmoni kabi doimiy aylana oladigan suv oqimi bilan harakatlanadi va suv energiyasi aylanadi. mexanik energiyaga aylanadi. Suv turbinasi generatorni birgalikda aylantirganda, u elektr energiyasini ishlab chiqishi mumkin va suv energiyasi elektr energiyasiga aylanadi. Bu gidroenergetika ishlab chiqarishning asosiy tamoyilidir. Suv turbinalari va generatorlari gidroelektr energiyasini ishlab chiqarish uchun eng asosiy uskunalardir. elektr stansiyasining oqim tezligi va suv sathining farqi doimiy bo'lganda, elektr stansiyasining quvvati samaradorlikka bog'liq. Amaliyot shuni ko'rsatdiki, gidravlika turbinalari, generatorlari va uzatish moslamalarining ishlashiga qo'shimcha ravishda, gidroelektrostantsiyalarning samaradorligiga ta'sir qiluvchi boshqa omillar, masalan, binolarni qurish va jihozlarni o'rnatish sifati, foydalanish va boshqarish sifati, shuningdek, gidroelektrostantsiyalarni loyihalash yoki yo'qligi. GES to'g'ri, bularning barchasi GES samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillardir. Albatta, bu ta'sir etuvchi omillarning ba'zilari birlamchi, ba'zilari esa ikkilamchi bo'lib, ma'lum sharoitlarda birlamchi va ikkilamchi omillar ham bir-biriga aylanadi.

Biroq, qanday omil bo'lishidan qat'i nazar, hal qiluvchi omil shundaki, odamlar ob'ektlar emas, mashinalar odamlar tomonidan boshqariladi va texnologiya fikr tomonidan boshqariladi. Shu sababli, gidroelektrostantsiyalarni loyihalash, qurish va jihozlashda insonning sub'ektiv roliga to'liq e'tibor berish va suv oqimining energiya yo'qotilishini imkon qadar kamaytirish uchun texnologiyada mukammallikka intilish kerak. Bu suv tomchilarining o'zi nisbatan past bo'lgan ba'zi GESlar uchun. Bu ayniqsa

muhimdir. Shu bilan birga, gidroelektrostantsiyalar samaradorligini oshirish, suv resurslaridan to'liq foydalanish, kichik gidroelektr stansiyalarning katta rol o'ynashini ta'minlash uchun gidroelektr stansiyalarning ishlashi va boshqaruvini samarali kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Даниленко В.П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. Исследования по русской терминологии. М.1977.– С.8-12
2. Geldiyeva X. Abjalova M.//Terminlarni tarjima qilish masalalari// “KOMPYUTER LINGVISTIKASI: MUAMMOLAR, YECHIM, ISTIQBOLLAR” Respublika I ilmiy-texnikaviy konferensiya// №. 01 (2021)
3. <https://xabardor.uz/uz/post/muqobil-energiya-manbalari-nima-va-ularning-kelajagi-bormi>
4. https://solar.ofweek.com/2013-08/ART-260008-11001-28716340_2.html
5. <https://fayllar.org/mavzu-terminlarning-yasalishi-va-terminologik-lugatlar.html?page=4>
6. <http://www.solbat.su/enciklopediya/glossary/>